

NY MUSIK

John Cage (age C)

John Cage: *The Perilous Night* (1944)
 In a Landscape (1948)

Frederic Rzewski: *A Life* (dedicated to the memory of John Cage) (1992)

John Cage: *Harmonies, nr 11, 16, 14* (1976)
 Two Pieces for Piano (1935)

—paus—

Music for Piano 4–19 (1953)
Ophelia (1946)

Kristine Scholz – the perilous pianist

Onsdagen den 14 mars 2012 kl. 19.00

Caroli församlingshem, Borås

Entré 80/50:-

The Perilous Night skrevs vintern 1943–44, alltså under de år då de flesta av **John Cages** (1912–82) verk för preparerat piano tillkom. Enligt Cage kommer titeln från en irländsk myt om en farlig säng som stod på ett golv av polerad jaspis. Stycket komponerades under en period då Cage enligt egen utsago var förvirrad och nedstämd, vilket i fallet med *The Perilous Night* har lett till sannolikt alltför långtgående tolkningar. Musiken har sagts uttrycka såväl olycklig kärlek som erotisk misär och separationsångest. Hur nu det kan höras? Stycket har sex satser.

Från 1982 skapade Cages gode vän, konstnären Jasper Johns, en serie bilder betitlade *Perilous Night*, vilka alla innehåller en sida från Cages partitur.

Under 40-talet skrev Cage några sällsamt lågmälda, modala pianostycken – musik som alltså hela tiden befinner sig i samma harmoniska rum. Två av de mest bekanta, *Dream* och *In a Landscape*, tillkom 1948. Det senare byggs huvudsakligen upp av oavbrutna skalrörelser eller arpeggion, som sutte någon och fingrade halvt frånvarande på en harpa. Och mycket riktigt, stycket är skrivet för piano eller harpa. Intrycket av mjukt böljande landskap i dimma förstärks av att pianots båda pedaler hela tiden hålls nedtryckta. Styckets rytmiska struktur följer koreografin i den dans av dedikanten Louise Lippold till vilken det skrevs.

Frederic Rzewski komponerade *A Life (dedicated to the memory of John Cage)* den 13 augusti 1992, alltså dagen efter att Cage avlidit, några veckor före sin 80-årsdag. Därav upprepas, strax efter inledningen, en låg ton 80 gånger, som en dov klockklang. Musiken skulle mycket väl kunna tänkas vara ett collage av element från Cages pianoverk från 40- och 50-talet, även om så inte är fallet.

Allra sist på notpapperet har Rzewski skrivit: (4'33") – naturligtvis en anspelning på Cages mest berömda komposition med samma titel (för övrigt också den han sade sig vara mest nöjd med), men också en faktisk och mycket precis tidsangivelse. Om pianisten strikt håller det angivna tempot slutar musiken efter exakt 4 minuter och 33 sekunder,

Som Rzewski har påtalat är 4'33" lika med 273 sekunder, och stycket, som ju består av enbart pauser och därmed kan sägas representera den absoluta musikaliska nollpunkten, är alltså en parallell till dess fysikaliska motsvarighet – den absoluta nollpunkten, minus 273 grader Celsius.

1976 firades 200-årsjubileet av den amerikanska självständighetsdeklarationen. I samband därmed fick Cage ett flertal beställningar. Han valde att utgå från ”hymner och kongregationalistiska sånger skrivna av kompositörer som var minst 20 år gamla vid den amerikanska revolutionen”. Härigenom fick han ett harmoniskt relativt homogent material som han utsatte för olika typer av subtraktioner eller raderingar, resulterande i en harmoniskt välklingande musik men med ”hål” i, där det harmoniska kittet ofta fattas – sällsamt icke-expressiv, som om den harmoniska ytspänningen helt gått förlorad.

Måhända minns någon det omfattande orgelverket *Some of "The Harmony of Maine"* (1978), som framförts i Carolikyrkan vid två tillfällen och som har just denna karaktär. Till de verk som komponerades inför revolutionsfirandet hör *Apartment House 1776*, som närmast är att beskriva som en materialsamling, bland mycket annat innehållande **44 Harmonies**, att framföras av kvartett eller med valfritt klaviaturinstrument. Tre av dessa framförs nu. Enligt seden i den anglikanska kyrkovärlden bär varje melodi ett namn (melodin till Amazing Grace heter exempelvis New Britain). De melodier som framförs här, följda av tonsättaren eller den som gjort harmoniseringen, är alltså: nr 11 Wheeler's Point – William Billings, 16 Standish Tune – James Lion, 14 Brunswick – James Lion.

Two Pieces for Piano komponerades 1935, således i nära anslutning till studierna för Arnold Schönberg, vars ande väl i någon mån får sägas sväva över detta verk. Cage hade redan tidigare arbetat med 25-tonssystem – ett slags tolvton i två oktaver – så ett seriellt element var honom alltså inte främmande. Här kombinerar han musikaliska celler om bara några få toner, ett slags moduler som kombineras till vad som närmast liknar mobiler. Som Kristine Scholz påpekar för den här musiken tankarna inte bara till Schönberg utan även till Hauer och framför allt till de mobiler vi möter hos Aldo Clementi, exempelvis i ett verk som *B.A.C.H.. Two Pieces for Piano* reviderades 1974; det finns för övrigt även en komposition med samma namn från 1946.

Pianocykeln *Music for Piano*, som komponerades mellan december 1952 och maj 1956, består av sammanlagt 84 stycken, ordnade enligt följande: 1, 2, 3, 4–19, 20, 21–36, 37–52, 53–68 och 69–84 (varav de två sista samlingarna har klingat ett flertal gånger i Ny Musik). Nr. 1, 2, 3 och 20 kan bara framföras var för sig, medan de res-

terande kan spelas i valfria kombinationer, liksom av valfritt antal pianister samtidigt. De enskilda styckena kan framföras med eller utan mellanliggande pauser. Beslut om flera av de musikaliska parametrarna – exempelvis bruk av pedalen – överläts åt pianisten. Enda undantag är den här aktuella samlingen, **4–19**, där pedalen skall vara nedtryckt under hela framförandet.

Om kompositionen av *Music for Piano* har Cage själv skrivit vid flera tillfällen, och det kan räcka att här nämna, att ojämnheter i papperet – ”imperfections in the paper upon which it was written” – fick bestämma nothuvudenas placering. Till sin hjälp tog han slumpmetoder med ursprung i den uråldriga kinesiska orakelboken I-Ching. De fick bestämma antalet toner per rad (täthet), tonläge (violin- eller basklav), liksom även klangfärg (normalt spel på tangenterna, pizzicato, eller dämpning av strängarna).

Ophelia (1946) är, liksom många av Cages pianoverk, komponerat för att beledsaga dans, i detta fall av koreografen och dansösen Jean Erdman. *Ophelia* är ovanligt dramatisk, impulsiv, varierad och nyckfull för att vara av Cages hand, närmast rapsodisk. Av någon outgrundlig anledning hör det till de mindre kända av Cages stycken för piano. En grovslipad diamant.